

France Šušteršič

PRVI TISKANI OPIS JAME LOGARČEK – IN TO V SLOVENŠČINI

V času svoje »jamske kampanije« poleti 1886 je V. Putik s sodelavci raziskal tudi jamo, ki jo danes imenujemo Logarček. O svojih odkritjih (Gradišnica, Kališnica, Logarček, pa še kaj ...) je sprti obveščal domače veljake. Kolikor je to tehnično bilo sploh mogoče, jih je vabil, da so si lahko v njegovem spremstvu ogledali še sveža odkritja. Tik pred božičem istega leta je v Slovenskem narodu izšel dokaj izčrpen, vendar poljuden opis Putikovega raziskovanja med Vrhniko in Lazami. Besedilo je izhajalo v nadaljevanjih. Zadnje je posvečeno obisku Logarčka 20. oktobra 1886, torej le nekaj mesecev po raziskavah. Opis jame je v podrobnostih zelo realističen in popolnoma drži; poznavalec jame mu sledi brez težav.

Tako kot cela »nadaljevanka«, je tudi tekst, posvečen Logarčku, bogat vir informacij o Putikovi »jamski kampaniji« in jamah med Planinskim poljem in Vrhniko. Na tem mestu opozarjam na dve podrobnosti, ki se tičeta zgolj Logarčka. Brezno na gmajni nad Lazami prvotno ni imelo imena. »Logarček« je bilo ledinsko ime, ki pa je hitro prešlo na jamo. Današnji Glavni rov so prvotno imenovali Putikova jama, a je to poimenovanje do danes izginito. Računamo, da bo podrobna analiza gotovo prinesla še marsikaj. Identitete avtorja, ki je v izvirmiku v cirilici podpisani F. A. Logaški, doslej še ni bilo mogoče ugotoviti. V nadaljnjem navajam izvorni tekst, tak kot je. Jezik je kajpak nekoliko arhaičen, kar daje besedilu še dodatno draž.

SLOVENSKI NAROD 22.–23. december 1886. (XIX. leto). LISTEK.
Tehniško preiskovanje nekaterih podzemeljskih otlin, vodotokov in jam mej Vrhniko in Planino.

Takoj pod železniško postajo Planinsko, na »gmajni« pri tako imenovanem »Logarčku« poleg pota, ki drži mimo gozdarske hiše v Laze, nahaja se na videz neznatno brezdna, o kojem nikdo ne bi slutil, da je v zvezi s tako velikanskimi podzemeljskimi prostori.

Kakor druga brezdna, preiskavalo se je tudi to najprej po vrvi. Ker so je pa otlina vedno dalje v nižavo raztezala, in se je moralo sklepati, da se bode prišlo do tekoče vode, napravile so se iz praktičnih ozirov pri uhodu brezdna, ki ima s početka le 23 m navpične globočine primerne stopnice. Od stopnic naprej moglo se je hoditi s svetilnicami mej skalovjem in kulisam podobnimi kapniki brez vseh priprav navzdol, kakih 300 metrov daleč do 29 m globokega propada. Od stopnic do propada visi otlina le 12 m. Za prekoračenje propada služila je s prva 40 m dolga, že pri opisovanju Gradišnice omenjena vrvena lestva, pozneje so pa inženjerji delavci v zakapljano steno usekali stopnje, poleg njih zabili več močnih železnih cvekov, okolu kojih ovijejo in napejejo, kadar jo treba, vrv, da služi za držaj na strmem prelazu. Takoj pod propadom odpre se na levo proti severu in na desno proti jugu ona nad 1800 m dolga otlina, katerej sedaj pravimo »Putikova jama«, ker jo je Putik našel.

Dne 20. oktobra t. l. ogledali smo si – bilo nas je nesrečno število 13 – to podzemeljsko znamenitost. Ker smo si tisti dan ogledali že nekatere druge jame in požiralnike »Pod Stenami«, nastopili smo še le ob 6. uri zvečer podzemeljsko pot.

Preskrbljeni vsak s svojo svetilnico, oziroma s svečo in primerno opravljeni, dospeli smo skozi prej opisano otlino srečno čez težavni prelaz propada. Ker je pretežavno, da bi si celo jamo hkrati ogledali, izbrali smo si zanimivejšo, do 1000 m dolgo severno stran.

Iz začetka hodili smo skoro naravnost po ilovčastih sem ter tja skalnatih tleh 10 do 15 m široke in tudi toliko visoke otlina kakih 80 m daleč ter dospeli do jako zanimivega, vendar pa nekoliko nevarnega mesta, katerega treba s previdnostjo prehoditi. Tukaj vidiš namreč robat kup ilovce, na vsaki strani pa nad meter široke, precej globoke luknje. Ako usuješ v levo luknjo nekoliko prsti, prihajajo ti iz nasprotne kotline melodični glasovi v dokaz, da pod ilovčastim kupom in obema kottinama voda stoji. Od tega mesta zavije se otlina nekoliko na levo in 80 m na dolgo do 4 m dolge in tesne špranje, po koji se dospe v vinskemu hramu podobno otlino, iz katere se pod steno skozi tesno luknjo po vseh štirih 7 m na dolgo preleze v večji, tudi hramu podobni prostor. Videti je bilo, da tukaj jama preneha, a vendar se more skozi tri metre dolgo in 70 cm visoko luknjo pod stransko steno dospeti v daljšo otlino. V nižavi prostorne te otlina vidi se večkrat stoječa voda. Od

Logarček. Foto: Uroš Kunaver

tukaj šli smo dobrih 100 m navkreber, nekako potresu podobno bučanje bi nas bilo skoro preplašilo, da nam ni gosp. Putik stvari pojasnil. Jako visoka otlina je ravno pod železniško progo, takrat pa je drdral vlak nad nami.

Od tukaj šli smo nekoliko navzdol kakih 100 metrov daleč, kjer je 900 m² prostora in do 30 metrov visok hram in prižgali v poskušno veliko magnezijško baklo, ki daje svitlobe za 150 sveč. Jednaka svitloba se doslej, kolikor meni znano, še ni v notranjskih jamah poskusila in je za razsvetljavo večjih otlin res izvrstna. Doslej rabile so se pač magnezijske svetilnice, ki se pa z baklami še primerjati ne morejo.

Ko je bil obširni prostor vsled intenzivne bakline luči dobro razsvetljen, zapazili smo v mirno stoječi vodi na desni strani poleg stene na najnižjem mestu mnogo človeških ribic (proteusov). Hitro je hotel vsak s prosto roko katero uloviti, pri tem pa se je voda skalila in dobili smo jih le 6. Pozneje se je ob deževju opazalo, da

je ravno ta voda močno narastla in kakor močen potok vrela na nasprotno stran, izgubivši se zopet pod steno.

Od tega mesta zaviti je treba zopet navkreber, kjer prideš v drugič pod železnico in čuješ vlakov drdranje. Le 80 m dalje dospeli smo do krasnega, 6 m² prostornega in 1.5 m globokega vodnjaka. Slapu podobna stena od belega robatega kapnika stoji nad vodnjakom, po nji pa po malem pritoku, kakor kristal čista mrzla voda in se zopet iz vodnjaka na vseh straneh odteka. Kakor skapljeni robati slap nad vodnjakom vsled pritoka vode vedno po malem naraščaja, ravno tako tudi vodnjaka obvod po odtoku polagoma vedno višji postaja.

Vsled utrudljive hoje užežani, nasrkali smo se iz vodnjaka okusne hladne vode, pri tej priliki pa opazili, na dnu tri sicer ne velike, a jako bele človeške ribice, katere smo, ker nismo imeli lovilne mreže, pustili. Občudovaje lepoto studenca, šli smo kakih 30 m navzdol do 20 m dolge, prerovu podobne otlina, ki ima osušene-

mu potoku podobna, od vode popolnem sprana skalnata tla, kar jasno svedoči, da se večja voda skozi to otlino naglo pretaka. Nekoliko dalje nahaja se precej velika in zadnja do sedaj znana otlina. Na strani v 10 m globoki in 12 m široki kotlini, vidi se kakih 5 m globoka stoječa voda.

Desno, južno stran otlina, ki je slična tej in drži proti Planinski ravnini, se takrat, kakor sem že omenil, nismo ogledali, vendar smo potrebovali nad tri ure hoda, ura kazala je namreč že 9 u. 5 m., ko smo dospeli na prosto.

Če se pomisli, da je ogromna otlina 5 do 15 metrov nižja, nego vodna struga pri požiralnikih, zadostovati utegne popolnem, ako se napravi tukaj in pri Vranji Jami od ravnine proti otlina primerne prerove, kar bi se dalo z razmerno malimi troški dogotoviti, da bo voda brez sedanjih ovir v nižje otlina odtekala, ne da bi še kdaj polje preplavljala.

Ф. А. Логашки [F. A. Logaški]

France Šušteršič

MARJANŠČICA

Odlomek iz: *Kunaver, P., 1932: 34–42, V prepadih. Mohorjeva družba, Celje.*

Račensko ali Kopanjsko polje južno od Grosupljega je polno čudovitih posebnosti. Mnogokrat smo si jih ogledovali, mnogokrat se potopili v temo Zatočnih jam, ki požirajo rečico Šico ter jo vodijo po skrivnih potih pod zemljo do izvira Krke. Zanimivi so požiralniki pri Zagradcu, ki sprejemajo Bičji potok.

Za Boštanjanskim gradom so na Mokrinah neštivilni manjši požiralniki. Čudno je gledati leno tekočo vodo, ko nenadoma zdaj tu zdaj tam izginja med zobatimi skalami. Skalovje pa se pokaže le redkokdaj; zakaj Mokrine so nasute z več metrov debelo plastjo mastne rdeče zemlje. Ali kaj pomaga rodovitna zemlja! Po dolgotrajnem deževju spomladi in jeseni narastejo potoki, ki se ne morejo odtekati drugam kakor le po številnih požiralnikih proti vzhodu. Ali premajhni so ti požiralniki in voda poplavi polje; domačini so nam pravili, da so se ob velikih povodnjih vozili v čolnih od Račne malone do Grosupljega.

Pri Mali Račni pa je zopet nov vir! Šica, iz črnozelenega kotanje vre. Prav tako ob povodnji ne najde zadostnega odtoka v Zatočnih jamah, dasi so zelo razširili

glavne ožine.

Pa tudi več majhnih virov je pod železniško progo med Grosupljem in Predolami. Najzanimivejša je Zelenka, ki je globoka, okrogla dolina. Iz nje vre ob deževju voda na polje, drugič pa stoji v njej različno visoko. Ob suši se umakne v globoko žrelo. Tudi ribice je mogoče včasih videti v tej navidezno popolnoma osamelih vodi, ki pa dobiva dotok od Velikih Lipljen – seveda pod zemljo – in je prav tako v zvezi s Šico in Krko.

V te številne požiralnike in bruhalnike smo se večkrat pogreznili, ali končno so nas ustavile skale, ki so se zgrnile nad vodo, ali dračje, ki ga je voda vanje nanesla ob povodnji, ali pa so se uprle druge zapreke, ki jih more rešiti in premagati le tehnika.

Po gorah, ki se dvigajo nad tem kraškem poljem, pa se odpira mnogo vhodov v neznane podzemeljske globine. Nihče si še ni upal vanje, zakaj znanstvenikov ni še bilo toliko semkaj, da bi bili dodobra raziskali vse pojave, ljudstva samega pa je silno strah črnih prepado, ki jih smatra za bivališče moža z rdečo čepico. Saj

so nam skrivnostno namigavali, naj se nikar ne spuščamo v bivališče samega vraga.

V vsaki občini so nam povedali kako povest o tej ali oni jami, v katero je po nesreči zavozil kmet s parom volov ali pa je padla deklica, daleč tam za gorami pa je v nekem izvirku priplaval na dan jarem volov ali deključja kita. Z grozo so nam o takih dogodkih pravili povsod, a z znanstvenega stališča nismo nikjer po prepadih prispeli do vodnih tokov, kakor je to poredkoma mogoče na Notranjskem.

Izmed številnih prepadov okoli Mokrin je najznamenitejša Marjanščica nad Predolami. S spoštovanjem in strahom so nam pripovedovali ljudje o tej jami, ki »nima dna«. Povedali so nam, da je prof. inž. Hrasky, ki je pred kakimi sedem in dvajsetimi leti osuševal Mokrine in razširjal ondote požiralnike, napravil nad prepado pripravo za spuščanje v globino. V ta namen se mu je po dolgem prigovarjanju posrečilo pridobiti pogumnega moža.

Onega dne, ko so hoteli moža spustiti v prepado, so se zbrali ljudje iz bližnjih vasi okoli črnega vhoda, da bi videli, kaj se